

SYRJINTÄÄ JA YHDENVERTAISUUTTA

Homoseksuaalien näkyvyys politiikassa

Anna Moring

Juvonen, Tuula. 2015. *Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa*. Tampere: Vastapaino.

Tuula Juvosen kirja *Kaapista kaapin päälle* on täsmälleen sitä, mitä alaotsikko lupaa: se on kirja homoseksuaalisista ihmisistä ja heidän oikeuksistaan edustuksellisessa politiikassa. Juvonen rakentaa kirjassaan kiinnostavalla tavalla yhteen kietoutuvaa kertomusta homoseksuaaleja koskevan lainsäädännön kehityksestä Suomessa ja Saksassa. Juvonen käsittelee erityisesti kolmea asiakokonaisuutta: lhbt-järjestöjen ajamaa politiikkaa, yksittäisten puolueiden toimintaa lhbt-kysymyksissä sekä julkisesti homoiksi, lesboiksi, biseksuaaleiksi tai transsukupuolisiksi itsensä määritelleitä poliitikkoja.

Näiden kolmen teeman rinnakkaisuus rakentaa kehyksen, johon piirtyy kuva seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman ja oikeuksien kehitymisestä. Juuri tämän kehyksen ja sen tuottaman uudenlaisen kuvan ansiosta Juvosen tutkimus on ainutlaatuinen ja arvokas.

Lainsäädännön historia koottuna

Kaapista kaapin päälle on erinomainen lukukirja jokaiselle, joka on kiinnostunut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevan lainsäädännön kehityksestä. Yksi sen ansioista on, että se kokoaa lainsäädännön muutokset yhteen samaan tapaan kuin Setan entisen pääsihteerin Rainer Hiltusen *Virallisesti ventovieraat* (1996) aikanaan. Päivitetylle koonnille on todella ollut tarvetta.

Tarkastelussaan Juvonen tuo esiin yhteisiä nimittäjiä, joita lhbt-kysymyksiä koskevan lainsäädännön kehitykseen on tähän asti liittynyt. ”Homoseksuaalisten tekojen laillistamista koskevan lakiesityksen käsittelyä voidaan pitää paradigmaattisena kaikille myöhemmille eduskunnassa käsitellyille homoseksuaalisuutta koskeneille lakiesityksille”, Juvonen kirjoittaa (2015, 76). Hän määrittelee lakiuudistusten viisi keskeistä piirrettä – muun muassa sen, että perustuslakivaliokunta on kautta linjan hyväksynyt syrjivät ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt eriarvoiseen asemaan asettavat lakiehdotukset ”lainsäätäjän harkintavallan mukaisina”, vaikka ne ovat olleet vaikutuksiltaan selvästi syrjiviä.

SQS
1–2/2015

52

Pervosilmäys
Arvostelut

Anna
Moring

Itsenikaltaiselle ammatikseen lobbaustyötä tekevälle lukijalle koonti on kullanarvoinen. Se muistuttaa, että lainsäädännölliset asiat etenevät usein äärimmäisen hankalasti ja antaa perspektiiviä nykypäivän keskusteluihin. Samalla koonti kuitenkin myös opettaa vaatimaan enemmän. Juvonen tuo nimittäin karulla tavalla esiin lähihistorian kohtia, joissa lhbt-järjestöt ja -poliitikot itse syrjivät itseään, eivätkä uskalla vaatia oikeuksiaan tyytyen vähempään kuin täyteen yhdenvertaisuuteen.

Retrospektiivisesti tarkasteltuna tuolloin poliittiseen realismiin perustuvat ajatukset näyttävät käsittämättömänä hännystelynä ja pelkuruutena. Juvonen ei toki korrektina kirjoittajana näin sano, mutta minä haluan korostaa asiaa. Jos me emme itse osaa vaatia omia oikeuksiamme, kuka niitä sitten vaatii?

Puoluekentän roistot ja ritarit

Lakimuutosten ohella Juvonen käy läpi niin Suomen kuin Saksankin puoluekentän homoseksuaalisuutta ja samaa sukupuolta olevia pareja koskevien kysymysten perusteella. Suomen osalta hän tarkastelee sekä puolueiden linjauksia, puoluekokouspäätöksiä että sitä, kuinka puolueet ovat tosipaikan tullen toimineet, eli toisin sanoen sitä, miten niiden edustajat ovat äänestäneet eduskunnassa.

Vaikka Suomen ja Saksan tilanteiden käsittely etenee kirjassa melko yhtenevästi, edellä mainittu kohta on poikkeus. Saksan puoluekenttä kuvataan ennemminkin sen mukaan, kuinka eri puolueet ovat nostaneet julkihomoja tai -lesboja ehdokkaita listoilleen ja minkälaisia aloitteita tai avauksia puolueissa on voinut tehdä. Ratkaisun syynä saattaa olla se, että suomalaisten puolueiden esittely julkihomo tai -lesboehdokkaiden kautta olisi voinut jäädä melko suppeaksi harjoitukseksi.

Juvonen piirtää hyvin selkeän, suorastaan alleviivaavan kuvan siitä, kuinka puoluekenttä on lhbt-kysymyksissä jakautunut. Kirjan kielenkäyttö on puoluekenttää käsittelevissä kohdissa siinä määrin värikästä, että sen voi tulkita jopa nootiksi siitä, ketkä ovat ”oikeaa mieltä” ja ketkä eivät. Kun Juvonen vielä toistaa kirjan loppupuolella suomalaisen TV-juontajan ja julkihomon Mikko Silvennoisen ”ehdokkaanvalintaohjeen” homomyönteisen ehdokkaan ja puolueen löytämiseksi (s. 350), jää lukijalle käteen melko selväsanainen äänestysohjeistus. Feministit ovat jo kauan sitten kyseenalaistaneet tutkimuksen puolueettomuuden ja objektiivisuuden, mutta tässä kohtaa subjektiivisuuden raja ylittyy paikoin häiritsevällä tavalla.

Homopolitiikan kuka kukin on

Merkittävä osa *Kaapista kaapin päälle* -kirjasta koostuu yksityiskohtaisesta henkilöittäin etenevästä listauksesta puoluepolitiikan julkisesti homoseksuaaleista toimijoista. Juvonen listaa tarkasti kaikki Suomessa ja Saksassa tunnetut lhbt-poliitikot käyden läpi julkisuudessa olleet tiedot siitä, koska ja miten tämä on ”tullut kaapista” eli kertonut julkisuuteen homoseksuaalisuudestaan. Henkilökuviin liitetään myös tämän ajama politiikka sekä Juvosen arvio siitä, miten homoseksuaalisuus on vaikuttanut (tai ollut vaikuttamatta) hänen poliittiseen uraansa ja menestykseensä vaaleissa.

Juvonen painottaa kirjan alussa käsittelevänsä nimenomaan tietoja, jotka on jo julkaistu. Tämä on äärimmäisen tärkeä eettinen linjaus. Juvosen tutkimustyö on sekä kattavaa että tarkkaa, ja hän on koonnut sen pohjalta laajan ja tiedontäyteen aineiston siitä, kuka ja millaisissa tilanteissa poliitikkojen homoseksuaalisuudesta on mediassa puhunut – niin Suomessa kuin Saksassakin.

Ehkä juuri siksi, että sekä tutkimustyö että sen raportointi ovat niin tarkkoja ja tyhjentäviä, minulle lukijana tulee henkilökuvia lukiessa epämukava olo,

ikään kuin tirkistelisi toisten ihmisten yksityiselämään. Juvonen kritisoi poliittiseen kulttuuriin ja journalismiin rakenteellisesti rantautunutta tapaa edellyttää poliitikoilta yksityiselämänsä paljastamista, jotta nämä saisivat paljon tarvitsemaansa julkisuutta. Samalla hän kuitenkin listaa kaikkien Suomessa ja Saksassa tunnettujen homoseksuaalisuutensa ilmi tuoneiden poliitikkojen yksityiselämän julkisuudessa dokumentoidut faktat luetteloon, joka saa hieman samoja piirteitä kuin *Kuka kukin on* -kirjasarja.

Tiedot ovat kaikki asiallisia, muualla jo dokumentoituja ja kenellä tahansa riittävästi vaivaa näkevällä ihmisellä olisi mahdollisuus ne käsiinsä saada. Juvonen on yksinkertaisesti vain tuonut ne yhteen pakettiin. Olisin kuitenkin kaivannut pidemmälle menevää tutkimuseettistä reflektointia ja perustelua sille, miksi näin yksityiskohtiin menevälle käsittelylle on tarvetta. Väittäisin, että myös summittaisempi käsittely yksittäisten ihmisten osalta olisi riittänyt todistamaan ne sinänsä äärimmäisen kiinnostavat ja hyvin esiin tuodut ilmiöt, joita poliitikon homoseksuaalisuuden (tai transsukupuolisuuden) esiin tuomiseen (tai -tuomattomuuteen) liittyy. Samalla jäin miettimään, olisiko tutkimus menettänyt jotakin, jos tekstissä olisi johdonmukaisesti korostettu sitä, että analyysin kohteena ovat media-representaatiot, eivät ihmisten yksityiselämää tai identiteettejä koskevat faktat. Nyt lukija, joka ei jatkuvasti itse pidä tätä mielessä, saattaa välillä ajautua kuvittelemaan lukevansa poliittisia elämäkertatekstejä, ei niinkään koontia julkisista representaatioista.

Identiteetti ja sen merkitys

Juvonen käyttää käsitteitä ”homoseksuaalisuus” ja ”lesbous” poliitikkojen identiteeteistä puhuessaan käsitteitä liiemmin problematisoimatta. Tämä on sinänsä oikea linjaus sikäli, että mediassa asioista puhutaan nimenomaan näillä nimikkeillä. Sen olisi kuitenkin suonut tulevan vahvemmin korostetuksi myös analyysissä: termit ovat julkisessa puheessa esiintyviä

käsitteitä, eivät ihmisten ”oikeita” identiteettejä. Erityisesti tämä särähtää korvaan kohdissa, joissa homoseksuaaliksi nimetään ihminen, joka tekstin mukaan on elänyt eri sukupuolta olevan ihmisen kanssa avioliitossa useita vuosikymmeniä. Lopussa Juvonen tuokin esiin kysymyksen pysyvistä identiteeteistä, mutta ajatus jää kovin köykäiseksi pysyessään näkymättömissä tekijän omista analyyseissä.

Toisaalta Juvosen analyyseissä on eittämättä jotakin äärimmäisen kiinnostavaa, mikä ei olisi päässyt esiin ilman tiettyä essentialisoimista ja henkilöhistorioihin menemistä. Se, miten kirjan kertomuksessa kietoutuvat yhteen niin politiikan kentän ”lesbojen ja homojen” yksittäiset kertomukset, eri puolueiden homoseksuaalisuutta koskevan puheen mahdollisuudet, puolueiden näkemykset lhbt-asioista sekä näiden asioiden eteneminen parlamenteissa, on huikean kiinnostavaa. Juvonen esittää niin monia mielenkiintoisia kysymyksiä, että niihin vastaamaan toivoisi löytyvän lukuisia asialleen yhtä vihkiytyneitä tutkijoita, ja mielellään kuulen lisää myös Juvoselta itseltään.

Lopussa Juvonen pohtii ansiokkaasti, kuinka heteronormatiivinen mediakulttuuri on normalisoinut homopoliitikot ja kuinka ne poliitikkojen elämäntavat, jotka eivät mahdu tähän kehykseen tai kyseenalaistavat sen lähtökohdat, jäävät vaille huomiota. Pohdinnoista inspiroituneena kysyn, voiko olla niin, että heteronormi itsessään on jo monilta kohdin murtunut – homot voivat yhteiskunnassamme vähitellen olla ihan yhtä normatiivisia kuin heterotkin. Ja olisiko meidän tutkijoiden, poliitikkojen ja järjestötoimijoiden aika siirtää fokus hetkellisesti pois heteronormista.

Voisimmeko vielä nykyistäkin tarkemmin yksilöidä niitä normeja, jotka sinällään liittyvät heteronormatiiviseen kunniallisen elämän ihanteeseen, mutta eivät enää samalla tavalla edellytä heteroseksuaalista subjektia? Voisimmeko palata queer-teorian juurille ja tarkastella yhä tarkemmin kunniallisuuden ihannetta ja siihen liittyviä normeja: parisuhdenormia,

hyvän perheen ihanteita, monogamianvaadetta, luokkaan ja sosioekonomiseen asemaan, ”rotuun” ja etnisyyteen liittyviä koodistoja, muutamia mainitakseni.

Kirjallisuus

Hiltunen, Rainer. 1996. *Virallisesti ventovieraat. Samaa sukupuolta olevien parisuhteet lainsäädännössä.* Setan julkaisu 8. Helsinki: Seta.

SQS
1–2/2015

55

Pervosilmäys
Arvostelut

Anna
Moring